

„Ég vil fá tunnuna mína!“

- Gamansaga úr verfallsbaráttunni 1955

Verfallsvörður við Lónsbrú

Verkamannafélag Akureyrarkaupstaðar, sem nú hefur átt í verfalli hálfan mánuð, hefur sett bann við vörutluttingum til bæjarins og frá, undanskildir þessu banni eru þó allir flutningar í sveiturnar hér í kring og frá þeim, aðrir en með bensín og olíur. Til að framfylgja þessu hefur verfallsnefndin haft verfallsvörð á þjóðveginum utan við Lónsbrú. Samskonar ráðstafanir hafa verið framkvæmdar á vegum í nánd við Reykjavík.

Af fréttum blaðanna syðra sést, að afturhaldið og auðmannaklíkan, sem ætlar sér að svelta verkalýðinn til hlýðni við sig, hefur hvað eftir annað staðið fyrir hinum dölguslegustu árásum á verfallsverðina þar. Nött eftir nött hefur verið sent árásarið frá stöðvum Sjálftædisflokkins, búið bareflum og handslökkvitækjum! Til að berja á verfallsvörðunum. Þessar fantalegu tilraunir hafa þó mistekist að mestu vegna þess að verfallsmenn hafa fjölmennit á vaktínum síðan fyrstu árásirnar voru gerðar og hefur það komið í veg fyrir að glæpaliði íhaldsins tækist sitt ætlunarverk. Til þessara árása hafa einkum verið notaðir dæmdir menn og hverskyns drullusokkar, lögreglu og réttvisi að illu einu kunnir.

Hér í bænum finnst aftur á móti lítið af slíkum manntegundum, góðu heilli, og hafa verfallsverðir við Lónsbrú yfirleitt mætt skilningi og kurteisi hjá vegfarendum og öðrum, enda er umferð algerlega látin afskiptalaus að öðru leyti en því, sem að framan greinir.

Föstudagurinn langi og „postularnir“ 12

Á fjróða tímanum fyrra föstudag, sem var hinn heilagi og langi föstudagur kristninnar, renndu tveir fólksbílar út fyrir Lónsbrú og staðnæmdust óbeðnir hjá verfallsverðum þar, en þeir voru þrír á vakt. Út

Það var harka í mönnum í verfallsbaráttunni 1955. Sett var bann við vörutluttingum til bæjarins og frá og stóðu menn vaktina á þjóðveginum utan við Lónsbrú.

úr bílunum stigu 12 menn, postulatalan að Júdasi meðtoldum. Voru þar komin ungmenni úr Menntaskólanum á Akureyri. Ávörpuðu þeir vaktmennina lauslega, en kváðust vera hér komnir til þess að briða „þessa ólöglegu vörslu á vegum úti á bak aftur og opna veginn.“ Þeim var hógværlega bent á, að vegurinn væri opinn öllum venjulegum borgurum og öllum farartækjum öðrum en þeim, sem flyttu vörur í banni verkalýðssamtakanna. Ekki létu hinir 12 unglingsar neinar fortölur eða rök á sig fá, en urðu brátt hinir gunnreifustu í munnum og viðhöfðu stór orð um að láta hendur skipta, ef vörðurinn yrði ekki tafarlaust leystur upp. Sögðust þeir vera umbjóðendur „lyðræðisins í vestri“ og sjálfskipaðir völkumenn yfir andlegu og efnalegu sjálftæði þjóðarinnar.

„Tunnan“ fræga, sem seld var á föstudaginn langa 1955, fyrir 30 krónur. Hún er hér til vinstri og búin að fá „félagsskap“ af annarri „tunnu“ sömu gerðar.

einn þeirra setti tána fyrir tunnuna, þegar atrennur drengjanna voru hvað harðastar og tunnan var í þann veginn að hreyfast úr stað. Leiddist nú liðinu þóf þetta og sáu að tunnan mundi enn um sinn standa í veki lyðræðisins í landinu, nema aðrar og meiri ráðstafanir yrðu gerðar.

Eigandinn og 30 pappírspeningar

Sprý nú fyrirliðinn með þjósti nokkrum, hver eigi þessa tunnu, því eignarrétturinn er auðvitað næstur lyðræðinu, og sá sem elskar lyðræðið meira en sjálfan sig ann eignarréttinum eins og náunga sínum, svo ekki sé meira sagt. Já, hver á tunnuna? Á því gat legið nokkur vafi. Sennilegast var talið að bóndinn í Grænhól hefði mest tilkall til hennar, næst Elísabetu Englandsdrottningu. En víst var að bóndinn á Grænhól hafði heimilað verfallsverðum afnot af tunnunni. Er nú sendur hraðboði á fund bóndans og að vörmu spori kemur hann á staðinn. Hefjast nú langar viðræður milli hans og „postulanna“ og fala þeir tunnuna til kaups. Segjast ætla að fjarlægja þessa tunnu í nafni lyðræðisins, en búast við að hún verði leiðitamari út af veginum eigi þeir hana sjálfir. Forstjórasónurinn af Akranesi býður allt að 30 krónur í tunnuna og segist greiða út í hönd. Eftir mikil orðaskak varð það úr að bóndi slær honum tunnuna fyrir 30 krónur og stóð ekki á greiðslunni. Það voru að vísu 30 pappírskrónum, en þrjátíu peningar samt. Bóndi hverfur síðan á braut.

Á fundi löggreglunnar

Nú þóttust piltarnir standa með pálmann í höndunum. Tunnan var þeirra eign, upp á það höfðu þeir skriflegt afsal frá Grænhólsbóna - og nú var ekki annað eftir en taka hana. Helst vildu þeir flytja hana í bæinn og hafa sennilega ætlað sér

að koma henni fyrir á lóð Menntaskólangs sem sigurtákní lýðræðis og eignaréttar. En bílakostur þeirra var ekki slíkur að hægt væri að flytja eignina með þeim og þurfti því sýnilega að gera aðrar ráðstafanir. Kemur drengjunum nú saman um að senda nokkra í bæinn eftir vöruþifreið, sem gæti flutt tunnuna. Þeim, sem til þeirrar ferðar völdust, var einnig sagt að fara á fund lög-reglunnar og fá liðsinni hennar til að ná eigninni úr greipum vaktmanna. Um afdrif þessa leiðangurs er fátt vitað, en enginn leiðangursmann kom aftur að Lónsbrú. Lög-reglan fékkst ekki til að skipta sér af málinu.

Tunnan fer af stað, en...

Nú skipuðust málín þannig ytra, að fleiri verfalksmenn komu á vaktina með því að vaktaskipti áttu að vera kl. 4. Unglingarnir voru að mestu látnir afskiptalausir en þeir hnoðuðust við tunnuna í sífellu. Kom þar að hún för af stað og mátti þá heyra fagnaðaróp mikil úr liðsflokki drengja. Gátu þeir nú velt tunnunni nokkra snúninga eftir veginum, hafa sennilega ætlað að koma henni á öruggari stað og heppilegri áður en lögreglan og vörubíllinn kæmu. En tunnan gekk hægt og seinlega, enda voru tær verfalksmenn stundum fyrir til augljósra óþæginda.

Skólameistari kvaddur til

Á meðan þessu fór fram höfðu verfalksmenn haft tal af skólameistara og sögðu honum hvað drengirnir hefðust þarna að og væri hyggilegra að skakka leikinn

áður en meira hlytist af. Skólameistari brá hart við og kom á staðinn. Sló þá nokkuð á suma í liði „postulanna,” þegar meistari steig út úr bílnum hjá Lónsbrú. Hann bað þá að hætta þessum stampingum þegar í stað, kvað þetta ekki vera innan þeirra verkahrings og þeim mundi sæmra að dveljast ekki mikið lengur á þessum stað. Og fleira sagði hann við þá í sama dür.

Mín tunna

En eigandi tunnunnar taldi sig ekki gata farið tunnulausan í bæinn og veifaði „afsalinu.” Skólameistari hafði hinsvegar engan áhuga fyrir því og spurði hvort hann ætlaði að hafa tunnuna í herbergi sínu. „Það er sama. Ég vil fá tunnuna mína,” staglaði drengurinn af Akranesi í sífelli, með ólundarviprur um alla ásjónuna.

En það var sama hversu oft og kröftuglega drengurinn lýsti yfir eignarrétti sínum á tunnunni. Skólameistari taldi að hann hefði öðru þarfara að sinna en velta ein-hverjum tunnum út við Lónsbrú. Kom þar að lokum að skólasveinarinn skriðu inn í bíla sína og fylgdu skólameistara eftir til heimkynna sinna. Og tunnan var færð í sömu skorður og áður!

Tunnunnar vitjað á ný

Daginn eftir, laugardag fyrir pásku, fara M.A.-drengir enn á stúfana. Er liði safnað af mikilli leynd en harðfylgi, og á nú að láta til skarar skriða og sækja tunnuna. Mun „tunnueigandinn” og nokkrir aðrir, sem fastast fylgdu honum að málum á langa frjádag hafa skipulagt liðs-

Það fékk enginn að komast leiðar sinn án þess að gera ferðum sínum skil.

söfnun þessa, nema önnur öfl hafi þar einnig komið til, sem ekki er ósennilegt.

Ekki vildi þó „eigandinn” vera á oddinum í þetta sinn og munu að-vörunarorð skólameistara hafa valdið. En hvað um það. Kl. um sjö að kvöldi er tilbúin 30 - 40 manna sveit, sem staðráðin er í því að gera stóra hluti við Lónsbrú. Er leitað eftir bílum á stöðvunum til að flytja flokkinn á staðinn, en þá bregður svo við að þeim er alls staðar neit að um bíla, þar sem stöðvarnar vildu ekki láta auglýsa bifreiðir sínar á þennan hátt.

KEA billinn bjargar

En eins og oft áður þegar neyðin er stærst, þá er hjálpin næst. Drengjunum tökst með einhverju móti að fá til fararinna yfirbyggða vörubíreið, A-927, sem tilheyrir Raflagna-deild KEA og ber auðvitað stóran KEA-stimpil, eins og flestir góðir hlutir hér í bæ. Ekki er vitað hvort forráðamönnum samvinnufyrirtækisins hefur verið kunnugt um ferð þessa eða þeir lánad bifreiðina, en telja verður það ósennilegt að svo stöddu. En inn í þennan bíl fer allur flokkurinn og læsir að sér. Er svo ekið sem leið liggur úteftir. Þá var klukkan að verða 8. Hafa drengir sennilega valið þennan tíma með hliðsþónum af matartímanum og reiknað með að þá mundi helst fámennt á verðinum við Lónsbrú.

En nokkru áður fékk verfalkskrifstofan veður af ráðagerðinni og þar af leiðandi voru fleiri mættir á vakt útfrá en venjulegt er. Þetta

mun hafa skyggt nokkuð á gleði herdeildarinnar og dregið úr henni mesta móðinn. Þeir keyrðu framhjá á úteftirleið og létu ekkert til sín heyra, en snéru þó fljótegla við og komu aftur. Þegar bíll þeirra hafði verið stöðvaður opnaðist afturhurðin og dátarnir tóku að hoppa niður á veginn, rétt hjá tunnunni. (Þær voru nú reyndar orðnar tvær, því vaktmenn höfðu fundið aðra eins, þarna skammt frá, og fært hana til hinnar „seldu“ tunnu.)

Sjálfstæðistunnan er kyrr

Fylkingin tvisté kringum tunnurnar og upp á þeim, og fyrirliðinn, þreklegur strákur, sonur yfirfiskimatsmannsins á Norðurlandi, kvað það meiningu sína og sinna liðsmanna að sækja tunnu, sem væri skjalföst eign eins skólabróður síns, en tunna þessi væri mikill þröskuldur í vegi alls frelsis og lýðræðis þar sem hún nú væri. Honum var sagt að hann skyldi þá taka þessa tunnu. Ekki varð þó neitt úr framkvæmdum að heldur, enda þurfti nokkurt áatak til að færa tunnuna upp á bíl. Virtist brátt allur móður renna af flestum í liðinu og eftir tæprar klukkustundar viðvöl hjá Lónsbrú hvarf allur flokkurinn á brott í KEBílnum. Og „það voru hljóðir og hógværir menn, sem héldu“ til Akureyrar.

Lýkur hér að segja frá heimsókn um hinna verðandi menningarfrömuða og baráttu þeirra við tunnuna hjá Lónsbrú, sem eflaust er ein mesta sjálfstæðis-tunna í heimi.

Birtist í Verkamanninum 15. apríl 1955, nafnlaust.

Stefán Áðalsteinsson og Sverrir Georgsson, verfalksverðir við Lónsbrú vorið 1955.